

ни Івана Манжури», що вміщені у рубриці «3 архівів, колекцій та рідкісних видань».

Анатолій Іваницький у статті «Поетичний паралелізм з погляду еволюції мислення» (С. 4–8), порушуючи питання про виникнення виразових засобів поезики фольклору, зосереджує свою увагу на походженні поетичного паралелізму. За спостереженням автора, у словесній фольклористичній ресурсі пісенної поезики дотепер розглядають за методикою літературознавства, обмежуючись естетично-виразовим поясненням тропів і оминаючи при цьому проблему генезису. Паралелізм як одна з форм осмислення дійсності почав складатися за умов первісного анімістичного світогляду, коли людина вдалася до персоніфікації. Розгорнений паралелізм як його особлива форма найбільше характерний для народних весільних пісень, де він є ще не зовсім художньою, не сповна стилістичною фігурою: тут проглядається і персоніфікація, і магія, й анімістичні відгомони живого язичницького світобачення. Паралелізм відсутній у календарних піснях, натомість у пісенній ліриці він позбувається антропоморфізації навколишнього світу. На думку дослідника, ці три жанрово-родові групи – календар, весілля, лірика – відображають шлях розвитку паралелізму. Його відсутність у календарних піснях можна пояснити пануванням первісного пантеїзму та зооморфізму. За цих умов паралелізм із його тенденцією до антропоморфізації та набуття функції поетичного образу суперечив би вірі в магічні перетворення й обожнювання природи. Постання розгорнутого паралелізму в весільних піснях засвідчує появу й усвідомлене протиставлення зооморфних і антропоморфних картин. У ліриці паралелізм втрачає ознаки міфологічно-магічного світогляду і перетворюється на композиційно-стильову фігуру, що не поширюється далі першої строфи.

Ольга Виноградова у російськомовній статті «Проблеми етнічної ідентичності та їх відображення в сучасному кримськотатарському міфі» (С. 26–30) стверджує про існування серед кримсько-татарського народу цілого масиву міфів, які презентують сучасну культуру кримських татар як молодого народу, що відродився. Ці міфи не виокремлені з текстів, не є книжними або газетними історіями, а взяті з соціального дискурсу. Вони спираються на історичний або псевдоісторичний факт і містять власне розуміння етнічної спільності, ідентичності. До центральної групи міфів про загинув і чудесне відродження (самого кримськотатарського народу, його героїв, звичаїв, умінь, мови, ремесел) належать такі міфи: про загоплені дерева або затонулі баржі, про припинення життя в Криму, про золоту колдису, про сакральне знання. Сучасний міф, твердить дослідниця, реалізується у спілку-

ванні кримських татар із співплемінниками-репатріантами, виконує функцію зв'язку поколінь, обслуговує почуття спадкоємності знову прибулих стосовно того народу, який жив на Кримському півострові до виселення, до корінних кримчан.

Рецензія Лідії Корній «Феноменальне видання дум» (С. 101–102) стосується нового видання «Українські народні думи» (К., 2007. – 824 с.), яке підготували до друку науковці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України (керівник проекту – доктор мистецтвознавства С. Грица). Ця книга є своєрідною експозицією всього думового репертуару, записаного від кобзарів і лірників із кінця XIX ст. до теперішнього часу. На думку рецензента, ця праця є значним поступом у збереженні синкретичності жанру дум і репрезентації його у різних зрізах – музики, поезики народно-професійного виконавства кобзарів та лірників.

У публікацію Наталії Василенко, Людмили Іваннікової «3 неопублікованої фольклорної спадщини Івана Манжури» (С. 112–116) увійшла коротка оглядова стаття про І. Манжуру як фольклориста та невелика характеристика знайденого у Відділі рукописів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України тексту народної казки із Катеринославщини під назвою «Не судьба, а щіра правда», який надруковано далі зі збереженням мовного колориту та діалектних особливостей тогочасного Олександрівського повіту.

Підготували Ігор Гунчик, Ольга Албул,
Ірина Горбань

Literatura Ludowa: Dwumiesięcznik naukowo-literacki. – Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze; Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, 2007. – № 1, 2, 3, 4–5, 6 (51).

На обкладинці першого номера часопису «Literatura Ludowa» («Народна література») за 2007 р., який у Республіці Польща видають Польське народознавче товариство й Інститут польської філології Вроцлавського університету, розміщено портрет-літографію польського поета-романтика Теофіла Ленартовича. Про творчість цього письменника йдеться в одній із чотирьох статей, які увійшли до рубрики «Artykuły» («Статті»): Генрика Юрковського «Між життям і смертю. Народна есхатологія на прикладі обрядів, звичаїв і народної драми», Катажини Смик «Мовно-культурний образ сосни у польському народному мовленні», Малгожати Скібінської «Солов'їний неспокій: про тіняві регіони ідилії в поезії Теофіла Ле-

нартовича», Кароліни Сиккульської «Бард у польській культурі: історія й сучасність (нарис проблематики)».

Проблематику народного трактування смерті у різних європейських традиціях досліджує Генрик Юрковський у статті «Між життям і смертю. Народна есхатологія на прикладі обрядів, звичаїв і народної драми» (С. 3–15). Об'єктом його уваги є чотири традиційні дійства: польська різдвяна вистава «Іроди», що інсценізує легендарну історію Іродового злочину; традиційне масковане дійство англійських народних акторів – так званих «маммерів», що присвячене подвигам святого Георгія; чеська народна вистава, що побутувала під назвою «ходіння з Доротою», та російська традиційна інсценізація «Цар Максиміліан». Однією з проблем, яка порушена у розвідці, є співвідношення між християнськими та дохристиянськими елементами у народному трактуванні смерті. Найбільш християнізованим серед чотирьох народних театральних дійств автор вважає чеське «ходіння з Доротою» – дійство з агіографічною структурою, де страждання й смерть ведуть до святості. В англійському ж дійстві свяятий Георгій стає своєрідним «господарем смерті», умиртворюючи ворогів християнства. Таким же господарем смерті, проте свавільним і примхливим, є цар-тиран у російській виставі, що має владу бивати й воскрешати за власним бажанням. Несподівано анахронічних форм набуває мотив смерті у польській різдвяній виставі, де Ірода захищає від Турка-месника польський улан, герой Кримської війни.

Проблеми на пограниччі лінгвістики та народознавства розглядає Катажина Смик у статті «Мовно-культурний образ сосни у польському народному мовленні» (С. 17–32). Застосовуючи етнолінгвістичну методологію Є. Бартмінського, авторка ділить семантичне поле лексеми «сосна» на так звані «фасети»: назва (різноманітні регіональні варіанти лексеми); вигляд і риси (висока, пряма, зелена, колоча); локалізація сосни (сосна як дерево-вісь, осереддя світу) та сосна як локалізатор (дії та акти, що відбуваються під сосною); частини сосни (живиця, хвоя, шишки). Підсумовуючи, авторка виділяє найважливіші традиційні значення сосни: дерево життя, космічне дерево; дерево, що символізує злиття чоловічого та жіночого начал.

У статті Малгожати Скібінської «Солов'їний неспокій: про тіняві регіони ідилії в поезії Теофіла Ленартовича» (С. 33–43) авторка розмірковує над комплексністю поняття щастя й страждання у творчості цього поета, часто званого «мазовецьким лірником», показує неоднорідність і внутрішню напругу ідилічних картин у його поезії, які викликають асоціації з явищем «pentimento» – своєрідним

малярським палімпсестом, який дозволяє під горішнім шаром фарби розглядати сліди ранішого малюнку. Різноманітні, як називає їх авторка, «подряпини» й «затіннення» ідилічного простору Т. Ленартовича згущуються в явище «зраненої ідилії», що має сакральний вимір, виражений «солов'їним двоголоссям», одвічним зіткненням суперечностей.

Над складною й багатопланою постановою барда, його роллю в польській культурі кінця ХХ ст. та багатомітовою традицією бардівської культури розмірковує Кароліна Сиккульська в розвідці «Бард у польській культурі: історія й сучасність (нарис проблематики)» (С. 45–57). Що означає термін «бард» у сучасному світі: професію, суспільну роль, особливий різновид мистецької вразливості чи специфічний тип особистості? Авторка залишає це питання без відповіді, лише підкреслюючи суперечливість рецензії постаті барда в сучасному польському суспільстві за безсумнівно вагомої ролі, яку відіграли барди у процесі його культурної трансформації.

Число завершують дві рецензії (рубрика «Recenzje») – Йолантти Луговської (С. 59–61) на книгу Івони Жепніковської «Російська і польська магічна казка (АІ 480) у контексті народної культури» (Торунь, 2005) та Моніки Чуришкевич (С. 62–65) на працю Александри Мойковської «Макс Люті як казкознавець» (Вроцлав, 2006).

Основу другого числа журналу «Literatura Ludowa» склали п'ять наукових розвідок із рубрики «Artykuły»: Віолетти Врублевської «Народні «exempla», Анни Семінської «Історичні легенди» Зофії Венгерської як літературний цикл», Данути Ковалевської «Світ чарів і демонів у «Долині Ісси» Чеслава Мілоша в контексті преромантичної традиції», Віолети Венерської «Лихе око: на кого гляне, того зурочить». Переказ (klechda) «Погане око» Казімежа Владислава Вуйціцького», Роберта Пйотровського «Іжа в народних оповідях».

Термін «exempla», винесений у назву статті Віолетти Врублевської «Народні «exempla» (С. 3–17), авторка використовує на позначення особливого типу польських так званих «народних новел», для якого властиві виразно релігійний характер, динамічний сюжет і казково-фантастичні елементи. Як особливу ознаку цього типу народних оповідей, які аж до ХІХ ст. поширювали усно (зокрема, виголошувалися з кафедр як елементи проповідей) та передруковували у популярних збірниках, дослідниця виділяє глибоку віру у Боже провидіння, яке керує кожною людиною. Зразом авторка наголошує на лудичній, розважальній функції цих оповідей (підсиленій фантастичними, а часом і кримінальними епізодами й ситуаціями), що дозволяє порівнювати їх із сучасною популярною літературою.

Стаття Анни Семінської «Історичні легенди» Зофії Венгерської як літературний цикл» (С. 19–28) присвячена напівзабутим сьогодні сторінкам польської популярної літератури XIX ст. Дослідниця вивчає композицію адресованої молодим читачам книги літературних легенд пізньоромантичної польської письменниці, досліджує принципи циклізації та способи авторського переосмислення легендарного матеріалу.

Польська література вже XX ст. перебуває у фокусі уваги Данути Ковалевської, авторки настановної розвідки під назвою «Світ чарів і демонів у «Долині Іссу» Чеслава Мілоша в контексті преромантичної традиції» (С. 29–38). У просторі чаклунства, магічних практик і віри у потойбічні сили, в якому діють герої Ч. Мілоша, авторка окремо виділяє дух Магдалени – демонологічної істоти з нечітким статусом, який можна означити по-різному: привид, упир, дух, що прагне помститися людському родюві. Як зауважує дослідниця, Магдалена не відповідає традиційним уявленням про вампіра: замість візуально моторошного персонажа зі спрощеними психологічними характеристиками бачимо прекрасну жінку, яка сповнена енергії й відчайдушно бореться із фізичним розпадом. Загалом же дослідниця бачить у творі Чеслава Мілоша великий вплив старопольської демонологічної традиції.

У короткій розвідці Віолети Венерської «Лихе око: на кого гляне, того зурочить». Переказ (klechda) «Погане око» Казімежа Владислава Вуйціцького» (С. 39–44) досліджено одну з малознаних літературних реалізацій мотиву «поганого ока». В основі сюжету переказу К. В. Вуйціцького покладена народна оповідка про чоловіка з «лихим оком», який напередодні народження дитини просить дружину виколоти йому очі. Проте навіть виколені очі не втрачають своєї злісовісної сили. Авторка зупиняє увагу на традиційних народних магічних формулах-закляттях, що наявні у творі, й робить висновок про те, що загалом невисокий художній рівень твору поєднаний зі стараним і доволі вмілим опрацюванням фольклорних взірців.

Остання у номері журналу стаття – Роберта Піотровського «Їжа в народних оповідках» (С. 45–56) – присвячена функціям їжару в польському оповідному фольклорі. Дослідник поділяє їжу на три основні групи: звичайна їжа, яку люди споживають на щодень чи на свята, часто позначена специфікою конкретного регіону; нечиста їжа, забруднена контактом із потойбічними силами; чудесна їжа, що має чарівні властивості. Дві останні групи здебільшого виконують ініціативну чи міракулярну функції. Проте, як відзначає Р. Піотровський, таку саму роль у народних оповідках можуть відігравати й делікатеси, що їх варто було б

розглядати як їжу «звичайну». Матеріал, залучений до дослідження, – легенди й казки різних слов'янських народів.

Наприкінці числа вміщено рецензії Доброслави Сверчинської (С. 57–59) на книгу польських перекладів казок Казуко Адачі «Шмаркате Дитя Богів та інші японські казки» (Варшава, 2006), Віолетти Врублевської (С. 59–64) на працю Йоланти Луговської «У Фантазіані та деінде. Нариси про літературну казку» (Вроцлав, 2006) та Міхала Глушковського (С. 64–66) на книгу о. Пйотра Ямьола «Конколівка вчора й сьогодні» (Краків, 2005).

До третього числа «Народної літератури» за 2007 р. увійшло шість наукових статей: Наталії Ганцаж «Причинок до дослідження прохань до Матері Божої», Анни Піотровської «Розбійництво – музично трансформований міф», Габрієли Пардубицької «Боровся з хаосом, аби краще кохати». Образ батька у творчості о. Єжи Шиміка», Анни Мрозовицької «Мовно-культурний образ чистого/нечистого в пареміології й фразеології польської та російської мов у контексті когнітивної антропології, феноменології та герменевтики», Барбари Коц «Лорд Джим серед народу бутівсів», Ганни Урбанської «Каччани-джатака та її відлуння в польській народній казці».

У розвідці Наталії Ганцаж «Причинок до дослідження прохань до Матері Божої» (С. 3–16) авторка робить цікаву спробу поглянути на молитви, адресовані Діві Марії, як на відкриття тему для фольклористичних досліджень. Об'єкт дослідження – вотивні записи в «Книзі прохань і милостей» із Каплиці Туховської Матері Божої – є, на думку Н. Ганцаж, своєрідним «текстом культури», хоч і не має головної ознаки фольклору, тобто оральності. Дослідниця поділяє вотивні записи за предметом прохання (молитви за родину, за одужання, за звільнення від шкідливих звичок тощо), здійснює мовно-стилістичний аналіз записів, виділяє головні ознаки цього специфічного жанру – камерність і безпосередність, формульність і варіантність, колективність.

Як констатує Анна Піотровська у статті «Розбійництво – музично трансформований міф» (С. 17–24), легенди про гірських розбійників у Татрах, попри їхню популярність як у Польщі, так і в Словаччині аж до початку XX ст. не були матеріалом для музичних творів. Уперше на польській музичній сцені ця тема з'явилася 1900 р. в опері Владислава Желенського «Янек» і досягла своєї найповнішої реалізації в балеті Кароля Шимановського «Гарнасі» («гарнась» – аналог гуцульського «опришка»). Авторка розвідки простежує розвиток реценції сюжету про розбійників у польській академічній музичній традиції, підкреслюючи, що звертання до цієї тематики природно схилило композиторів до викорис-

тання елементів народної музичної культури регіону Тарп.

Стаття Габрієлі Пардубицької «Боровся з хаосом, аби краще кохати». Образ батька у творчості о. Єжи Шиміка» (С. 25–34) присвячена «тихому героєві Сілезії» Емілеві Шиміку, чий образ у своєму есеїстичному творі зберіг його син, священник, поет і професор богослов'я. Постать Шиміка-старшого, на думку дослідниці, можна розглядати як «емблематичну модель», яка ілюструє синкретичну культуру Сілезького регіону і водночас руйнує стереотипні уявлення про стереотипну вузькість горизонтів типового сілезького міщанина.

Анна Мрозовицька у своїй ґрунтовній етнолінгвістичній праці «Мовно-культурний образ чистого/нечистого в пареміології й фразеології польської та російської мов у контексті когнітивної антропології, феноменології та герменевтики» (С. 35–48) трактує дихотомію «чисте/нечисте» як одну з найдавніших і найпоширеніших опозицій, властивих більшості культур та релігій. Знаходячи багато спільного у трактуванні категорій «чистого» та «нечистого» у польській та російській традиціях, авторка досліджує семантичне поле низки лексем, які виражають значення «нечистоти» (гріх, провина, тавро, диявол (чорт), свиня, тягар, ярмо, черево тощо) та «чистоти» (омивання, чистилище, спокута, білість, спасіння).

До одного з епізодів чи не найзагадковішого роману Джозефа Конрада «Лорд Джім» звертається Барбара Коц у статті «Лорд Джім серед народу бугісів» (С. 49–54). Дослідниця наголошує на культурно-політичному контексті колоніалізму, поза яким важко трактувати події в романі. Плетиво конфліктів, розгорнуте у творі, на думку Б. Коц, доводить не що інше, як комплекс неподоланних проблем, що виникають у ситуації співжиття білої людини та народів так званого «третього світу», – проблем, які порушив Дж. Конрад чи не вперше в англійській літературі.

Рубрику «Статгі» завершує коротка розвідка Ганни Урбанської «Каччани-джатака та її відлуння в польській народній казці» (С. 55–58). Індійська джатака (одна з палійських казок про попередні втілення Будди) розповідає про вигнану з дому сином і невісткою матір, яка складає на цвинтарі жертву померлій Справедливості. Це помічає володар небес і, піддавши матір випробуванню, виправляє завдану їй кривду, повертаючи додому. Подібний сюжет про померлу Справедливість дослідниця зауважує в польській казці під назвою «Видзвонили правді», де селянин, неспроможний добитися справедливості, іде до столиці й б'є в усі дзвони, аби воскресити померлу Правду.

У рубриці «Рецензії» вміщено відгуки Адама Наверського (С. 59–60) про працю Галіни Меліцької «Антропологія свят і святкування» (Кельце, 2006) та Марти Стацак (С. 60–62) про книгу Карен Армстронг «Коротка історія міфу» (Краків, 2005).

П о д в і й н е число (№ 4–5) часопису «Народна література» за липень-жовтень 2007 р. містить аж дев'ять статей: Пйотра Ковальського «Змішання матерії. Синкретичність образу світу та завдання історика культури», Марії Гутовської «Папа – святий член родини», Дороти Колодзей «Старопольські інспірації у публіцистичній творчості Якуба Бойка», Йоанни Драб «Яносік – ідеальний розбійник? Між історичною правдою та народним апофеозом», Агнешки Кастелік-Гербусь «Живецькі розбійники в народних оповідях», Анджея Лукаша Юрека «Легенда про святого Христофора в контексті народної побожності», Ганни Спихальської «Про каталог міжнародних казкових мотивів у новій редакції Ганса-Йорга Утера», Віолетти Кравчик-Васілевської та Мартіна Доббі «Софоморос, себто гумористичний концепт». Вони порушують дуже широкий спектр проблем – від образу розбійників у польському оповідному фольклорі до потрагтування постаті Папи Римського Івана Павла II у записі із кондоленційних книг.

Номер відкриває ґрунтовна теоретична розвідка Пйотра Ковальського під назвою «Змішання матерії. Синкретичність образу світу та завдання історика культури» (С. 3–27). У центрі уваги автора – змінність значень різних уявлень, у якій виявляються «принципи становлення суспільного ладу, його легітимізації, форми маніфестування не завжди явних засад, які керують процедурами інтерпретації світу». Вивчення процесів зміщення значень понять дослідник вважає альтернативним шляхом для історії культури, поруч із стандартними дискусіями про важливі артефакти та особистості. Найважливіші закономірності процесів альтерації значень автор ілюструє своєрідним «дослідженням випадку» (case study): на підставі цікавого запису в історичній хроніці Анджея Комонєцького про ящірку, яка вибігла з дівчини, він реконструює цілу сукупність культурних контекстів і залежних від них значень деталей зафіксованого явища, включно з міфологічним хтонічним значенням «мороку, темряви, вогкості», яке приписувалося плазунам.

Вивчення випадків історичної зміни чи нападу значень понять, на думку П. Ковальського, можна поєднувати із «синхронним» аналізом, який виявлятиме синкретичність і неоднорідність значень у конкретний момент історії, що притаманне всім культурам, крім хіба що гомогенних архаїчних. Унаслідок іс-

торичної зміни значень утворюється, за визначенням автора, «семіотичний палімпсест»: попри пізніші семантичні нашарування, первинне значення не зникає і може актуалізуватися у відповідних контекстах.

Об'єктом вивчення для *Марії Гутовської*, авторки статті «*Папа – святий член родини*» (С. 29–42), є записи в кондоленційних книгах, які постали після смерті Івана Павла II. «Святий» та «член родини» – це, за спостереженнями дослідниці, найчастіше вживані у книгах означення постаті папи, спектр контекстів і конотацій яких дуже широкий. Книги, на думку М. Гутовської, презентують «модерну ідею святості», пов'язану з даром міняти світ та об'єднувати людей через науку християнської любові. Приписувана Іванові Павлові II святість іноді схиляє авторів дописів прирівнювати його до Христа чи Бога-Отця. Образ папи як члена родини, насамперед як «батька» (ojca) відводить, на думку дослідниці, до церковної традиції глорифікації «батьківства» (Бог-Отець, Отці Церкви, Святийши Отець), водночас наповнюючи її родинними, світськими конотаціями (батько як голова християнської сім'ї).

Розвідка *Дороти Колодзей* «*Старопольські інспірації у публіцистичній творчості Якуба Бойка*» (С. 43–57) презентує літературну та публіцистичну спадщину письменника, громадського і політичного діяча, активіста галицького народного руху. Тексти Я. Бойка, на думку автора статті, ілюструють феномен «нової фольклорної літератури» – спираючись на взірці «високої» літературної традиції минулого (як-от на проповіді Пйотра Скари), вони водночас залишаються відкритими до найширшої аудиторії авторових сучасників.

Йоанна Драб у статті «*Яносік – ідеальний розбійник? Між історичною правдою та народним апофеозом*» (С. 59–71) звертається до напозір добре вивченого легендарного образу Юрая Яносіка, ушлявленого розбійника з Татрів, «слов'янського Робіна Гуда», який водночас присутній у трьох фольклорних традиціях – польській, словацькій та чеській. Як доводить авторка, факти реальної біографії цієї доволі неоднозначної історичної постаті явно суперечать тим, які присутні в її легендаризованих версіях, до того ж ці версії значно різняться між собою у трьох оповідних традиціях (скажімо, польська версія, всупереч історичним фактам, розташовує головні місця подій на історичній польській території).

Тему легенд про гірських розбійників-месників продовжує *Агнешка Кастелік-Гербуся* у статті «*Живецькі розбійники в народних оповідях*» (С. 73–82). У центрі уваги дослідниці – перекази про трьох легендарних бескидських розбійників: Клімчака, Процьпока та Цук-

шика. Окрім каталогування найуживаніших оповідних взірців, наявних у цих переказах, авторка зробила цікаву спробу порівняльного аналізу оповідей про розбійників із Живецького регіону й Татрів, виявляючи багато спільних мотивів (рука розбійника, відбита на скелі; обкрадання корчмарки; відмірювання полотна від дерева до дерева тощо).

Анджей Лукаш Юрек у розвідці «*Легенда про святого Христофора в контексті народної побожності*» (С. 83–100) досліджує контраст між двома легендами про популярного святого – старішою грецькою та пізнішою латинською. Якщо грецька версія легенди, що говорить про життя та мученицьку смерть св. Христофора, має багато спільного з історичними фактами, то латинський переказ – цілком апокрифічний, і йдеться в ньому про сильного чоловіка, який переносить людей через ріку (результат буквального потрактування імені Христофора – «той, що носить Христа»). Анджей Юрек розглядає грецьку та латинську легенди як елементи, відповідно, офіційної та народної побожності. Втім, єднає їх, на думку дослідника, найглибший та найархаїчніший мотив, присутній в тисячах оповідей давніх народів, – мотив мандрів у пошуках щастя.

Ганна Спихальська у своїй статті «*Про каталог міжнародних казкових мотивів у новій редакції Ганса-Йорга Утера*» (С. 101–108) аналізує працю, яка становить суттєве доповнення до класифікації Аарне-Томпсона. Утер не лише додає до неї цілу низку нових мотивів, але й звертає увагу на численні помилки, що робить його каталог вельми цінним довідковим джерелом для кожного, хто вивчає проблематику казки.

Текст *Віолетти Кравчик-Василевської* та *Мартина Доббі* під назвою «*Софоморос, себто гумористичний концепт*» (С. 109–112) є скороченою версією доповіді, виголошеної в грудні 2006 р. під час Першої міжнародної конференції про розумного дурня в Університеті Мальти. Авторки розвідки розмірковують над образами дурного розумника та розумного дурня в європейському гумористичному письменстві. Наводячи приклади з Платонового «Бенкету», середньовічної літератури, низового мистецтва Ренесансу, анекдотів польських хасидів і жартів про відомі особистості сучасності, дослідники відкривають глибоке культурне коріння вічної суперечки між мудрістю та глупотою, розділених нестабільною, хиткою межею.

На завершення числа вміщено «*Спогад про проф. Реймунда Квіделанда (1935–2006)*» Анни Петшик (С. 113–114), у якому йдеться про відомого норвезького фольклориста, президента Нордичної асоціації етнології та фольклору, а також три рецензії: *Чеслава Роботницького* (С. 115–117) на книгу *Пшемислава Овчарека* «*Ка-*

роль Войтила – Іван Павло II. *Татри оповідають про святого. Від історії до міфу – антропологічна студія*» (Краків, 2006), Гелени Сойки-Машталєж (С. 117–120) на працю українських дослідниць Інни Головахи та Олександри Бріціної «Прозовий фольклор села Плоське на Чернігівщині: Тексти та розвідки» (Київ, 2004) та Збігнева Вуйцика (С. 120–122) на книгу В. Латишева та М. Прокоф'єва «Каталог етнографічних колекцій Б. О. Пілсудського в Сахалінському державному краєзнавчому музеї (1898–1899, 1903–1905 рр.)» (Южно-Сахалінськ, 2006).

Обкладинку шостого числа часопису за 2007 рік прикрашає портрет цесаря Австро-Угорщини Франца Йосифа I. Це не випадково – один із важливих матеріалів числа присвячений галицькому народному віршеві про австрійську імператрицю Єлизавету. Загалом у рубриці «Artykuły» цього номера вміщено чотири статті: Малгожати Чапіги «Драма любові й смерті Болеслава Лесьмяна в казковому костюмі», Регіни Козубовської «Принади мазурських сторін у творах «думаца» з Огрудка», Ренати Холди «Пісня про найяснішу пані цесарову Єлизавету. Галицький політичний вірш на храмове свято», Марії Гутовської «Фольклорна теологія».

Відкриває останній номер цього річного журналу розвідка Малгожати Чапіги під назвою «Драма любові й смерті Болеслава Лесьмяна в казковому костюмі» (С. 3–17). Як справедливо зазначає авторка, Лесьмян – один із найвидатніших польських поетів ХХ ст. – маловідомий польським читачам як драматург, проте саме його п'єси «Шалений скрипаль» та «Зіспуття посмертних звичаїв» опиняються в центрі уваги дослідниць. Інтрига обох п'єс побудована за моделлю любовного трикутника «вона – вона – він», і якщо в першому творі, який має авторське жанрове визначення «казка в трьох галюцинаціях», музикант віднаходить втрачене натхнення у коханні з Музою та Русалкою, то в другому – близькому за духом до славетних Лесьмянових «похоронних» балад – герої після смерті продовжують «розігрувати життя після життя»: вони наче повторюють свою земну долю, позначену забороненим коханням і трагедією любовного злочину. Обидві п'єси об'єднує ще й винаятковий лесьмянівський простір «зелені» (zieloności) – динамічний і містичний світ природи, в якому життя й смерть зливаються в казковому танці.

Красі ландшафту та її особливому заломленні в народній поезії присвячена стаття Регіни Козубовської «Принади мазурських сторін у творах «думаца» з Огрудка» (С. 19–34). Титульний «думац» (із мазурського діалекту – «поет», «віршар») – це звичайний селянин Міхал Кайка, співець незвичайної краси польського «краю тисячі озер» та оборонець поль-

ської тотожності перед лицем агресивної германізації. Поезія Кайки, зазначає у висновку дослідниця, є цілком фольклорною з огляду на головні теми й простоту поетичної форми, але також і через її відкритість, наївність і щирість постулатів.

Тему народної поезії продовжує наступна публікація – розвідка Ренати Холди «Пісня про найяснішу пані цесарову Єлизавету. Галицький політичний вірш на храмове свято» (С. 35–49). Головна тема розлогого народного вірша, над яким розмірковує авторка, – трагічна смерть імператриці Єлизавети, дружини цесаря Франца Йосифа. Цей вірш, який складається з 64 катренів, в агіографічній традиції оповідає про життя імператриці, доповнюючи факти апологетичними пасажами на честь монаршої пари, що дозволяє трактувати цей твір як елемент монархічної «народної пропаганди».

Марія Гутовська у статті «Фольклорна теологія» (С. 51–61) знову повертається до піднятої нею в попередньому числі теми кондолентних книг з приводу смерті папи Івана Павла II. Цього разу дослідниця розглядає деякі богословські аспекти записів, помічаючи, що вони часто розходяться з офіційною доктриною церкви. Так, доволі своєрідною формою набуває Свята Трійця, в яку народна уява вносить свої корективи, замінюючи «малозрозумілого» Святого Духа Дивою Марією чи Бога-Отця – Йосифом. Глорифікація Діви Марії, втім, цілком вписується у польську католицьку традицію, де традиційно сильним є культ Матері Божої. На завершення авторка виділяє два різновиди теології, помітні у книгах – «теологію любові», що безпосередньо корелює з ученням Івана Павла II, та «теологію сенсу», яка схиляє авторів записів дошукуватися у подіях, пов'язаних із життям папи, таємного значення, Божого задуму.

Наприкінці числа вміщено рецензії Мірослава Марчика (С. 63–64) на монографію Данути Пенкалі-Гавенцької «Комплементарна медицина в Казахстані. Сила традиції та тиск глобалізації» (Познань, 2006), Александра Бжузки (С. 64–66) на працю Грегема Андерсона «Казка у стародавньому світі» (Лондон; Нью-Йорк, 2000) та Мірослави Чарнецької (С. 66–68) на книгу Інге Стефан «Медея. Мультимедійна кар'єра міфологічної постаті» (Кельн; Ваймар; Відень, 2006).

Підготував Остап Сливинський